

Proposta de socis.—Per indicació del consoci D. Ricart Zariqueny se proposa per a soci numerari a D. Mario Cortés Lladó que's dedica a Coleòpters éssent presentat pels senyors Barnola, Codina i Ferrer Dalmau, els quals també proposen a D. Joan Pardo i Lluís que conreua la Botànica.

Admissió de socis.—Ho són per unanimitat D. Lluís Piferrer Alvarez i D. Rafel Vallet i Vallet presentats en la passada sessió.

Donatius per a la Biblioteca:

«Manual del Entomólogo», pel R. P. Longinos Navas, S. J.

«Riquezas minerales e industrias extractivas», per D. Lluís Maria Vidal.

«Adiciones a la Flora pteridológica de la península», pel R. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.

«El Llop», «L' Erissò» (segona edició), per D. Emili Tarrè.

Per a el Museu:

Podiceps nigricollis, loc. Santa Coloma de Gramanet; donatiu de Don Ignasi de Sagarra.

Monedula turrium, hab. Artesa de Segre, cedida per D. Josep Maluquer.

Accipenser sturio, loc. Boques del Ebre, *Julis communis*, *Labrax lupus*, *Seriola Dumerilii*, *Box boops*, *Belone acus*, *Cepola rubescens*, *Lophius piscatorius*, *Trachinus radiatus*, *Sebastes imperialis*, *Trachinus draco* (Aranya), *Scomber scombrus* (Barat), *Zeus faber* (Gall), *Sphyræna vulgaris* (Espet), *Pagrus Salviani*, *Chrysophrys aurata*, *Pagellus centrodonatus*, *Peristedion catafractum* (Mal armat), *Squilla mantis* (Galera), *Sepia officinalis*, *Scorpaena porcus*, *Saurus lacerta*, *Uranoscopus scaber* (Rata), *Octopus vulgaris*, *Trigla corax*, *Oblada melanura*, *Centriscus scolopax*. Tots aquests exemplars són donats pel R. P. Joaquim M.ª de Barnola.

Sens res més per a tractar, a les dotze i quart s'aixeca la sessió.

Impresions d'una excursió científica

(Notes malacològiques i paleontològica)

No sé si anomenar científica o be recreativa l'excursió qu'he fet, no hi ha gaires dies, vers el litoral de la província de Tarragona, ja que crec participava d'ambdós caràcters. Tota vegada que és sempre per a mí un verdader recreament tota excursió dedicada a rebuscament i exploració naturalista.

En un matí, més núvol que serè, de mitjos del passat Octubre, vaig pendre l'express de Madrid, amb l'agradable il·lusió del que espera treure gran partit d'una vacança de tres dies, dedicada a recórrer platges i boscuries, hermites i vilatges, i gaudir d'aquest contacte amb natura que tant grat és per a l'enamorat de la magna obra de la Creació. Després d'atravesar les ben conreuades hortes, millor diríem jardins, de la delta aluvial del Llobregat, i admirat cinematogràficament les farrenyes Costes del Garraf amb ses coves, caelles i penyacegats; lloc mil vegades vist i sempre nou; vera Costa Brava de Ponent, s'arriba a l'anomenat Empalme de Sant Vicens. Com era aquesta la primera etapa de mon viatge, vaig deixar el tren per a començar mes rebusques de moluscs per aquells encontorns.

MOLUSCS TERRESTRES I D'AIGUA SALOBRE

Havia arribat a prou bona hora, eren les nou i minuts, havent-me traslladat desde Barcelona al límit de la província de Tarragona en poc menys d'hora i mitja. El cel cobert encara per una lleugera capa de cúmuls, semblava prometre a mes espatlles una immediata dutxa. Allí vaig dirigir-me i una vegada en tant frescal lloc, vaig canviar ma posició vertical per l'horisontal a fi de poguer tenir a tret d'ull els petits moluscs que buscava, i que ma vista, ja no molt bona, no m'hauria permès descobrir d'altra manera. Allí, en íntim contacte amb les moltes i altres vegetals, i amb les roques i humida terra, semblava que tot el cos rebés una vivificadora injecció de natura que renovés les forces de mon esperit, unes hores avans tant abatudes per la diària lluita de la vida ciutadana. I alço pedres i més pedres, remoc moltes i més moltes, i'ls exemplars de moluscs van apareixent cada cop amb major abundor. Ja no caben en les capsetes i tubos, i es qüestió de traslladar-me a altre lloc, aont en bona claror puga donar-me compte de la variació de les espècies recullides. Pujo de nou a la via, i sentat en un marge, començo a passar revista, trovant-hi les següents:

Vitrea (=Hyalinia) lucida, Drap. a. (1).

» » *crystallina*, Müll. rr.

Pyramidula (s. g. Gonyodiscus) rodundata, Müll. r.

Helicella variabilis, Drap. aa.

(1) Significan: a, abundant; a a, molt abundant; r, rara; rr, molt rara.

- Helicodonta lenticula*, Fer. a.
Helicigona lapicida, Lin. var. *Andorrica*, Bourg. r.
Helix aspersa, Müll. a.
Helix vermiculata, Müll. a.
Jaminia (=Pupa) *Montserratica*, Fagot, r.
 » » *poliodon*, Drap. a.
 » » *Brauni*, Rossm. r.
 » » *umbilicata*, Drap. (=Cylindracea, M. T.) a.
 » » *granum*, Drap. aa.
 » » *cylindrica*, Mich. r.
Clausilia rugosa, Drap. var. *Penchinati*, Bourg. rr.
 » *bidens*, Lin. var. *Catalonica*, Fagot. (1) aa.
Cochlicopa (=Ferussacia) *folliculus*, Lk. aa.
 » » *subcylindrica*, Lin. rr.
Caecilioides (=Caecilianella) *acicula*, Müll. r.

D'entre aquestes espècies cal citar especialment en la *Cl. bidens*, Lin. var. *Catalonica*, Fagot, el fet de que fa uns cinquanta anys habitava també en abundància, junt amb l'*Helix Companyoni*, Aleron. en les muralles de nostra comtal ciutat, havent desaparegut ambdues espècies al enderrocar-se aquestes. Avui se troba en abundor la *Cl. bidens*, var. *Catalonica* desde més enllà de les Costes de Garraf fins a Tarragona i probablement més lluny. Fa pocs anys va trobar-se'n una colònia a la falda de nostre Montjuïc.

Mentres estava repassant el citat recull, una pluja, per sort de curta duració, m'obligà a guarir-me, més que depressa, en el primer aixopluc que vaig trobar. Passada aquèsta vaig dirigir-me vers la costa marítima, distant pocs minuts de la via fèrrea, amb l'esperança de recollir del mateix modo abundants moluscs marítics, esperança que prompte va esvair-se al trobar-hi tant sols algunes valves soltes de pelecípods, sense importància i en mal estat de conservació. No fou sens profit, no obstant el petit passeig qu'havia fet, ja que la planura arenosa immediata a la platja, plena arreu d'estanyols, me proporcionà un bon aplec d'espècies congiliològiques, típiques d'aquells llocs. Entre'ls joncs i altres plantes pròpies d'aquells sorsals, vaig poguer notar la presència dels següents moluscs:

(1) La *Cl. Catalonica* Fagot es tant semblant a la *Cl. bidens*, Lin., abundantíssima en les Balears, que'l màxim a que's pot aspirar és a considerar-la com varietat d'aquesta

- Leucochroa candidissima*, Drap. aa.
Helicella (s. g. *Cochlicella*) *acuta* Müll. aa.
 » » *ventricosa*, Drap. a.
 » *conoidea*, Drap. aa.
 » *elegans*, Gml. (= *terrestris*, Chem.) a.
 » *trochoides*, Poiret. r.
 » *Penchinati*, Bourg. r.
 » *variabilis*, Drap. aa. (1)
 » *carthusiana*, Müll. a.
Vallonia pulchella, Müll, rr.
Helix aspersa, Müll, a.
 » *punctata*, Müll, a.
 » *pisana*, Müll. aa.
 » *splendida*, Müll, a.
Buliminus (s. g. *Chondrus*) *quadridens*, Müll, a.

Amb sols afegir-hi dos o tres espècies més, podríam donar aquesta llista no sols per al lloc en que va trobar-se, sinó també per a tota la faixa arenosa que compòn el litoral de tot Catalunya.

Se trovan prop de aqueix lloc els banys medicinals de «Comarruga», lloc concurregudíssim durant els mesos de calor per nombrosos estiuajants. I se comprèn que aixís sia, ja que sa bonica situació al peu de la mar i junt a una petita eminència cuberta d'elegants torres i xalets, fa que tant del Vendrell com de la part de Tarragona, sian moltes les famílies que esculleixin aquest lloc per a pendre-hi banys medicinals i de platja. Naixen les aigües del manantial de Comarruga, entre les capes del Secundari i les impermeables del Miocènic inferior en son contacte amb la sorra litoral, formant a son brollament un petit estanyol qui té constant comunicació amb la mar per medi de un rec que en aquells dies hi abocava alguns milers de plomes d'aigua. Aquesta comunicació constant me sugerí tot seguit l'idea de la possibilitat de trobar-hi una fauna malocològica d'aigua salobre.

I aixís fou, ja que al aixecar les primeres pedres de sota l'aigua, aparegueren qualques individus de *Alexia Myosotis*, Drap. Recullits aquests, vaig seguir una exploració llarga estona, donant per resultat la troballa de les següents espècies.

Alexia myosotis, Drap.—molt abundant.—Vaig tenir ocasió, fa

(1) Entre les diverses varietats de aquest molusc, tant polimorf, se n'hi trova en aqueix lloc una que té la particularitat de tenir una espira tant alta com son diàmetre.

alguns anys, de recullir aquesta especie en l'Estany del Remolà (Prat del Llobregat), encara que en molt poca abundor. El que vaig comunicar en una de mes darreres notes llegida en aquesta Institució (1), y havent visitat amb posterioritat dit estany vaig notar la total desaparició de aquesta especie junt amb la de altres també propies de les aigües somes o salobres.

Hydrobia similis, Dup.—abundant.—Aquesta especie qui es de forma semblant a la *Bithynia tentaculata*, Gray. (molusc d'aigua dolça) encara que de tamany bastant més petita que aquesta, és la primera vegada que he lograt trovar-la, no recordant haver-la vist citada fins avui en nostra terra.

Paludestrina acuta, Drap.—poc abundant.—Tinc també recollida aquesta especie en el susdit Estany del Remolà, fa alguns anys.

Truncatella truncatula, Drap.—rara.—Els exemplars aquí trovats, es diferencien una mica del tipo, per son major tamany, test més groixut i costelles ben marcades, però el fet de citarse aquesta com a única especie que habita en Europa, em feu creurer que dites lleugeres diferencies obeixen sols a un possible polimorfisme. En una excursió a la pintoresca península que té com a bras més avensat el Cap-de-Creus, feta l'any passat, vaig tenir ocasió de recullir bastants exemplars de dita especie en un estanyol immediat a la platja de Cullera (Prov. de Girona), qui té freqüent comunicació amb el mar.

Donant per acabada ma rebusca, vaig dirigir-me a dinar al hotel del balneari, puix el temps havia transcorregut amb rapidesa i era ja més de mig-día. Finit aquest vaig pendrer de nou el tren per a dirigir-me a Torredembarra.

PRESENCIA DEL MASTODON ANGUSTIDENS, CUV. A TORREDEMBARRA

Al arribar a aquesta població, vaig ésser amablement rebut per el director de les escoles del «Patronat Roig», Sr. En Frederic Montserrat, excel·lent mestre i entusiasta admirador de la Historia Natural. Acompanyat al edifici escolar, honra de la població i record perenne del donador, vaig quedar admirat de la grandiositat, excel·lent distribució i condicions higièniques del citat edifici, treyant-ne la impressió, que si en totes les poblacions de Catalunya de la importancia de

(1) «Cambi de fauna en l'Estany del Remolà».

Torredembarra, poseïssin escoles com aquesta i que poguessin ésser dirigides per pedagocs del tremp del Sr. Montserrat, nostra terra res tindria que envejar, en qüestió de primera ensenyança, als demés països. Passarem en el domicili de dit senyor el restant de la tarda en el arreglo i classificació d'una bonica col·lecció de moluscs procedents de Filipines i altres llocs de l'Oceà Pacífic, composta de alguns centenars d'exemplars, cedida al Patronat per una família de la població, aixís com també en fer el mateix amb una sèrie de roques i minerals, procedents d'excursions escolars, efectuades per els alumnes de dit Patronat. Entre las que ell creia roques, vaig notari tot seguit un exemplar allargat que per sa textura, forma i color, em feu creurer seria un fragment fòssil de defensa d'un proboscidi. Preguntant per la procedencia, resultà ésser procedent d'unes excavacions practicades en la mateixa població al engrandir el dipòsit d'una cinia. Al matí següent ens trasladarem al lloc de la troballa, aon buscant entre la terra extreta, lograrem encara recullir altres petits fragments que'm feren ratificar en ma opinió del dia avans. Vaig creurer de raó atribuir aquest fragment a un *Mastodon*, probablement el *M. angustidens*, Cuv. per las següents raons: 1.ª El terreno en que fou trovat pertanyia a les margues del Burdigalià ben caracterisades per els fòssils trovats en el mateix lloc (*Pecten*, *Ostrea*, etc.) 2.ª No podien ésser de *Mamuth* (*Elephas primigenius*) ja que aquest género no aparegué en Europa fins al Pliocènic. 3.ª No poden pertànyer a un *Dinotherium* (altre proboscidi de la mateixa època), per no presentar dits fragments la forta curvatura especial en les defenses dels animals de aquest género. 4.^a La atribuim al *M. angustidens*, Cuv. a causa d'ésser aquesta la especie més freqüent per tot arreu, ja que el *M. Longirostris*, Kaup., ha estat citat molt rares vegades.

Emplearem tot el restant del dia en visitar les immediates poblacions Roda de Barà, notable per l'arc romà que's trova en son terme, Poble de Montornés, i la costa de Cap-gros, propera al dit Torredembarra. En la excursió a les dues primeres poblacions, tinguérem ocasió de visitar algunes pedreres amb molt potents capes de *molassa*, plenes de fòssils de fominifers casi indeterminables, i en el tros de via que posa en comunicació ambdues poblacions, hi poguerem observar entre altres capes del Burdigalià, una de molt interessant amb calissa pisolítica. La visita al anomenat Cap-gros, fou també forsa interessant, a causa dels meravellosos efectes d'erosió que el mar a obrat en aquella costa. Entre Torredembarra i Altafulla, els sediments del Burdigalià apareixen en una faixa d'uns 25 metres de gruix visibles, aon

l'acció del mar hi ha deixat un considerable nombre de grans baumas, canals subterranis i ponts naturals, degut a la poca duresa de la roca. Aquesta està tan atapada de fòssils que forma una verdadera luma-quel·la. Entre ells hi poguerem reconèixer los *Scutella lusitanica*, *Loriol*, junt amb altres equínits, *Pecten*, *Ostrea*, *Cerithium*, etc.

Havent deixat aquell vespre mateix Torredembarra, en poc temps el tren va conduir-me a Tarragona, aont vaig tenir la satisfacció de conèixer al mestre públic de aqueixa capital Sr. Delclós, una de les millors figures del magisteri català i un dels pocs mestres que dona en son programa d'ensenyança l'importancia deguda al estudi de l'Historia Natural. Aprofitant ma estada en la romana ciutat, aquella mateixa nit, vaig també classificar i ordenar una notable serie d'exemplars del museu escolar que posseeix la escola per dit senyor dirigida. Crec de una importancia escepcional la formació de petits museus d'Historia Natural, local o al menys regional, en les escoles de primera ensenyansa, a quin fi aprofito aquesta ocasió per a pregar a tots mos companys, que cedeixin sos sobrants d'especies vulgars o més abundants per a'ls museos de dites escoles, a fi de que amb la cooperació de tots i amb un esforç insignificant, poguèm contribuir en una verdadera obra de cultura. Fora de aquest plan, difícil serà trovar altre medi de dotar nostres escoles de col·leccions d'exemplars que per sa constant contemplació, fassin naixer en els nois entusiasme per a dedicar-se quan sian grans al estudi d'algun dels tres Regnes de la Naturalesa. Alguns pensarán que'ls mestres podrián adquirir per compra els exemplars que poc a poc integrarián el museo, però aquets deuen pensar també que es tant migrat el presupost que tenen assignat per a la escola, que a vegades es curt per a comprar el material mural i de menatge, més indispensable. Jo per una part he comensat a treballar en pro de aquesta obra, repartint en abundor col·leccions de minerals i roques ja arreglades en capsetes, tubos i etiquetes junt amb el catàlec raonat per a major claretat de mestre i deixebles. No cal dir que arrèu han estat rebudes amb el major entusiasme i que no'm cap pas dubte contribuirán a crear per a l'esdevenir una nova generació de naturalistes en nostre terra, com uns grapat de petites llavors llenzades al etzar per la ma del sembrador poden esdevenir un camp de ufanós blat prometedor d'una bona cullita.

PRESENCIA DE L'HELIX COMPANYI, ALERON A TARRAGONA.
UNA NOVA VARIETAT DE L'HELIX SPLENDIDA, MÜLL

Tenint intent al següent dia de visitar la bonica platja de Salou, vaig notar al sortir de la fonda, que encara me sobraven unes tres hores per a la en que devia passar el tren que vers Valencia debía conduir-me al lloc aont estigué l'antic port d'aont sorti amb son estol de naus el rei Jaume I per a la conquesta de Mallorca. Vaig aprofitar aquest temps per a resseguir les velles muralles de la ciutat, en quals vuidats de la roca havia sentit contar hi habitavan una munió de moluscs diversos. En efecte, además de moltes especies ja anomenades avans, vaig trobar-hi gran abundor de *Clausilia bidens*, Lin., var. *Catalonica*, Fagot. y de *Helix Companyi*, Aleron. Aquesta darrera especie que junt amb l'anterior havia habitat també les muralles de Barcelona, desaparegué al enderrocar-se aquestes, pensant llavors diferents naturalistes que se havia estingit del tot en nostra terra aquesta especie. No fou aixís, ja que fa pocs anys se citavan dos llocs en que hi havia colonies de aquesta Helix; l'una en les teulades de l'antiga Facultat de Medicina (avui Escola Normal de Mestres) i l'altra en la part superior de l'iglesia de Santa María de Mar. Però lo migrat dels individus i disminució cada dia major d'ells, anunciavem sa propera extingió. Mon malenguanyat mestre Mn. Font i Sagué (q. a. c. s.), col·locà en els teulats de la Casa de Misericordia, alguns exemplars de aquest interessant molusc a fi de que se reproduissin, però me temo que hauràn seguit la sort dels demés. Crec doncs que el sol lloc de Catalunya que actualment habita l'*Helix Companyi* es Tarragona, ja que ni a Tortosa, ni a Banyuls, aont fa anys havia estat citada, he lograt trovar-la (1). La semblança de situació de les muralles de Tarragona amb la de les que hi hagué a Barcelona (latitut i proximitat al mar) fa creure que la fauna malacològica de ambdós llocs havia estat idèntica.

Ja arribat a Salou, esperaba poguer trovar també un bon nombre

(1) En tota la zona litoral circummediterrànea s'hi troven gran nombre d'especies d'*Helix*, tant semblants a aquesta, que apar sien totes varietats d'una d'elles, les que mereixerien una minuciosa revisió que simplifiqués sa classificació. En una col·lecció trovo amb més o menys lleugeres variants d'aquest tipu, les especies *Minoricensis*, *Mitré* i *Balearica*, Ziegler, procedents de les Balears; les *Magneti* i *Serpentina* de Oràn; la *Maculosa* de Màlaga, i la *Leptomphala* de Boques del Ródano, amb les que pot formar-se una senzible graduació.

de moluscs marítims que vinguessin a augmentar la llista que fa algún temps vaig publicar en nostre Butlletí (1), però per disort els darrers aiguats i la forta mar de poc temps avans, escombraren de la platxa tots els restes que indubtablement degueren haver-hi. En va hauria fet aquesta darrera etapa de mon viatge, a no haver estat la troballa de una bonica varietat del *Helix Splendida*, Müll., que vaig poguer recullir en abundor entre els joncs de una petita corrent de aigua qui desemboca en la badia lateral al Cap de Salou. Es aquesta varietat, com pot veure's per els exemplars que acompanyo, de tamany molt inferior al corrent. La mida corrent en dita especie sol ésser de uns dinou a vint milímetres, no essent raro trovar exemplars fins de vintiquatre milímetres. Els que he trovat en aquesta localitat tenen sols de dotze a tretze milímetres. Ademés sa coloració és tant típica, que no he lograt trovar-lo entre les moltes varietats descrites per Moquin-Tandon. Consisteix aquesta en unes faixes de color fosc que invadeixen la casi totalitat del blanc de la conxa.

La visita al Cap de Salou me donà també ocasió de veure una interessant duna de més de vint metres d'alta, apoiada en la punta cretàica del citat Cap, la més alta de Catalunya, ja que les que he visitat en La Escala i Castell-de-fels no arriben a la mitat de aquesta alsaria.

Aquí va finir mon viatge, retornant la mateixa tarda a Barcelona, satisfet del fruit en ell lograt i amb nou dalit per a empendrer de nou l'activa vida de la capital; i aquí acabo jo també demanant-vos perdó per ma pesada prosa, que potser haurà posat a prova vostra pacienta atenció.

JOAN ROSALS.

8 Novembre, 1913.

(1) Any X, n.º 4-Abril de 1913 «Fauna malacològica de Salou»